

რეზა კაკულია

ეკონომიკური თეორია, როგორც საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის გზამკვლევი

ე
კ
ონ
ომ
ი
კ
უ
რი
თ
ე
ორ
ია

თანამედროვე ეკონომიკური სისტემის პრობლემებს შორის ერთ-ერთი მწვავე პრობლემაა ეკონომიკური თეორიის კვლევის არადამაკაყოფილებელი დონე. მარქსიზმ-ლენინიზმის დოგმებმა საფუძველი გამოაცალა ეკონომიკურ სისტემათა შესახებ მეცნიერულ კვლევა-ძიებას. ათეული წლების მანძილზე მარქსისტული პოლიტიკური ეკონომია გვასაზრდობდა უპირატესად დრომოჭმული დოგმებით. ნაცვლად იმისა, რომ ჭეშმარიტ, თეორიულ გამოკვლევებს ეჩვენებინათ თუ რას წარმოადგენდა საზოგადოების ეკონომიკური ცხოვრება რეალურად, იგი იძლეოდა დასკვნას როგორი უნდა ყოფილიყო მომავალში. სწორედ მომავლის წინასწარ განჭვრეტა იყო მიჩნეული პოლიტიკური ეკონომიის დიდ მონაპოვრად. ამასთან, ზოგადი ეკონომიკური თეორიის და ეკონომიკური მეცნიერების ცალკეული დარგების კვლევა-ძიების სამუშაოები დაყვანილ იქნა ეკონომიკურ პოლიტიკამდე. მათი „მეცნიერული“ დანაწევრება მოხდა სხვადასხვა დისციპლინებამ და ფაქტობრივად ისინიც ჩაერთო პოლიტიკაში.

ქვეყნის ეკონომიკური კრიზისიდან გამოსვლა აუცილებელი და საშური საქმეა. ეკონომიკის მკვდარი წერტილიდან დაძვრა და წარმოების ტემპის ზრდა ობიექტურად ჩამოყალიბებული პრობლემების გადაწყვეტასთან ერთად მოითხოვს ეკონომიკური რეფორმების შუქ-ჩრდილების დროულად და მეცნიერული პოზიციებიდან ანალიზსა და შეფასებას. სხვაგვარად წარმოუდგენლად მიგვაჩნია ეკონომიკის სტაბილიზაცია და მისი შემდგომი აღმავალი გზით განვითარება.

ხაზგასასმელია, რომ საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებას ალტერნატივა არ გააჩნია, მაგრამ ეს იმის უფლებას როდი იძლევა ეკონომიკური თეორიის უცოდინარობისა და საერთოდ უგულვებელყოფის გამო მისი განვითარება არასწორი გზით წარიმართოს. ეკონომიკური რეფორმების მიზანია ჩვენს ქვეყანაში საბაზრო ეკონომიკის ამენება, ამით მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლება და საზოგადოების ყველა წევრისათვის არსებობის აუცილებელი სოციალური და ეკონომიკური პირობების შექმნა. ეს სოციალური მიზანი ჩვენთან არც თუ ისე პოპულარული იყო და 1992-1994 წლებში ყველაფერი არაცივილიზებული საბაზრო ურთიერთობების ჩამოყალიბებას შეეწირა.

საქართველოში ეკონომიკური რეფორმების საწყის ეტაპზე სტრატეგიულ შენაძენად „შოკური თერაპიაზე“ დაყრდნობილი „სოციალური დარვინიზმის“ თეორია იქნა მიჩნეული, რომლითაც ქვეყნის ეკონომიკა ფაქტობრივად მაფიოზური და სპეკულაციური

კლანების წამგლეჯურ ინტერესებს დაექვემდებარა. კაპიტალის თავდაპირველი დაგროვების პროცესმა ველური, მძარცველური ხასიათი მიიღო. მოსახლეობის სოციალურმა დაძაბულობამ კულმინაციურ წერტილს მიაღწია.

რეფორმების განვლილი პერიოდის ანალიზი საშუალებას გვაძლევს ჭეშმარიტებას თვალი გაუფსწოროთ და განვაცხადოთ, საქართველოში ეკონომიკური რეფორმების პროცესი დაიწყო მოუშზადებლად და ეკონომიკური თეორიის ელემენტარული ცოდნის გარეშე. დილეთანტის დონეზე ათვისებული მონეტარისტული სისტემის ბაზაზე განხორციელდა „შოკური თერაპიის“ დოგმების მხოლოდ ერთი ნაწილი, სადაც ვაჭრობისა და ფასების ლიბერალიზაცია რეფორმების ამოსავალ მომენტებად იქნა მიჩნეული.

დღეს, ქვეყანას არ გააჩნია ჩვენი სინამდვილისადმი მორგებული ეკონომიკური თეორია. პოლიტიკური ეკონომია უარყოფილი იქნა, როგორც მანვე თეორია. ბევრს სურს, რომ ეკონომიკისი მოვარგოთ რეალურ ცხოვრებას.

ცენტრალიზებულ-გეგმიანი მართვის პირობებში პოლიტიკური ეკონომია „უაღრესად იდეოლოგიზებულ ალმოჩნდა, რასაც კანონზომიერად მოჰყვა დეიდეოლოგიზაციის პროცესი: შედეგად, პოლიტიკურ ეკონომიას არსებითად უარი ეთქვა... პოლიტიკური ეკონომიის, როგორც მეცნიერების, უარყოფის მთავარი მიზეზი მაინც მარქსიზმში და მარქსისტთა მოღვაწეობაშია საძიებელი“¹.

პოსტსოციალისტურ ქვეყნებში საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლამ და სამეურნეო და სტრუქტურულმა გარდაქმნებმა გამოიწვია არა მარტო სოციალისტური სისტემის ნგრევა, არამედ მოითხოვა ეკონომიკური თეორიის ძირეულად გარდაქმნა. ისედაც მკაცრი იდეოლოგიური ზეწოლის პირობებში ეკონომიკური მეცნიერების განვითარება მნიშვნელოვნად ჩამორჩა დასავლეთის მოწინავე ქვეყნების თეორიულ მიღწევებს. თუ ახლო წარსულში პოლიტიკური ეკონომიის საფუძველი იყო მარქსისტული შრომითი ღირებულების თეორია და იგი მიჩნეული იყო ერთადერთ მეცნიერულ ჭეშმარიტებად, ამჟამად ეკონომიკური მეცნიერება მეორე უკიდურესობაში ჩავარდა და ეკონომიკური თეორიის საფუძვლად აღებული იქნა საზღვრითი სარგებლიანობის ნეოკლასიკური (მენგერი, ვალრასი,

ჯევონსი) თეორია. საყურადღებოა, რომ ამ უკანასკნელს მარქსისტული პოლიტიკური ეკონომია არ ცნობდა და იგი გადაულოცა ეკონომიკური მოძღვრების ისტორიას, როგორც „ბურჟუაზიული თეორიის კრიტიკის“ ობიექტი.

მეცნიერული თვალსაზრისით, სოციალიზმის პოლიტიკურმა ეკონომიამ ბევრი დაკარგა იმის გამო, რომ საწარმოთა საქმიანობის ანალიზში იგნორირებული იყო საზღვრითი სარგებლიანობის სიდიდე-ნეოკლასიკური თეორიის ძირითადი ნაკლოვანება სწორედ საქონლის ღირებულების ფორმირებაში შრომის როლის შეუფასებლობასთან არის დაკავშირებული. თუ შრომითი ღირებულების თეორიაში საბაზრო რეგულატორების როლის შეუფასებლობასთან გვეჭონდა საქმე, საზღვრითი სარგებლიანობა არ ცნობდა წარმოების როლს².

ეკონომიკურმა მეცნიერებამ მარქსიზმის კრიზისიდან ვერ გამოიტანა დასკვნები და დღესაც უშვებს შეცდომას, როდესაც ასაბუთებს, რომ ყველაზე ჭეშმარიტია ნეოკლასიკური თეორია და მხოლოდ მისი ცოდნა შეგვიწყობს ხელს, რომ ავაშენოთ საბაზრო ეკონომიკა. ეს იმის აღიარებაა, რომ საბაზრო სისტემის გარდა, არასოდეს იყო და არც მომავალში იქნება სხვა ეკონომიკური სისტემა.

საბაზრო ეკონომიკის გარიჟრაჟზე, რეფორმების საწყის პერიოდში აშშ-ისა და სხვა ქვეყნების მრჩეველები და კონსულტანტები გვისაბუთებდნენ, რომ მხოლოდ ფასების ლიბერალიზაციითა და სახელმწიფო ქონების პრივატიზებით გაიმარჯვებს კერძო საკუთრების ფენომენი. ამ უშავდება საბაზრო წონასწორობის მექანიზმი და „ბაზრის უხილავი ხელის“ მეშვეობით მივალწევთ საყოველთაო კეთილდღეობას.

თანამედროვე ეკონომიკური თეორიისა და ეკონომიკის უცხოურ თუ პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში შექმნილ სახელმძღვანელოებში წონასწორობა განსაზღვრულია როგორც ეკონომიკის მდგრადი და უპრობლემო მდგომარეობა, რომელსაც არ ახასიათებს წინააღმდეგობები და კონფლიქტები. ამ სახელმძღვანელოებში საზღვრითი სარგებლიანობის თეორიაზე დაყრდნობით გაკეთებულია დასკვნა, რომ კაპიტალისტური ეკონომიკა ავტომატურად მიიღტვის წონასწორობისაკენ დარგობრივ ბაზრებზე წონასწორული ფასების დაწესებისა და მთლიანად ეკონომიკაში საერთო წონასწორობის მისაღწევად. თითოეული საქონლის ფასი განისაზღვრება იმ სარგებლიანობით, რომელსაც ეს საქონელი აძლევს მომხმარებელს. მათი აზრით, ყოველთვის იცის მომხმარებელმა მისთვის საჭირო საქონლის თვისებების შესახებ და საკუთარი საბიუჯეტო შეზღუდულობის ფარგლებში აკეთებს უშეცდომო შერჩევას და აღწევს შესაძენი საქონლის საერთო სარგებლიანობის მაქსიმუმს. ასე მოქმედებს ბაზარი მოთხოვნის პოზიციებიდან. ზუსტად ასევე, მოქმედებს იგი მიწოდების პო-

ზიციებიდანაც. მწარმოებლებიც ასევე წყვეტენ ანალოგიურ ამოცანებს მოგების მიღების გზით. ბაზარი აღწევს მალალ დონეს საქონლის ისეთი მოცულობის მიწოდებით, როცა ფასი ტოლი ხდება წარმოების ზღვრული დანახარჯებისა, რის გამოც ფასში ჩაქსოვილია როგორც მყიდველის, ისე გამყიდველის ინტერესები. მაგრამ ეს ყოველთვის როდია ჭეშმარიტი, არადა რა ვუყოთ ციკლურ რყევებს, ინფლაციას, უმუშევრობას, კონფლიქტებს, გაფიცვებს?

ქვეყანამ საბაზრო ეკონომიკურ სისტემაზე გადასვლა დაიწყო სწორედ ასეთი თეორიული დებულებებით, რასაც არ შეეძლო დადებითად ემოქმედა.

ამ და მრავალ სხვა საკითხზეა პასუხი გასაცემი. ავილოთ ღირებულებისა და ფასის კატეგორია. ისინი დღემდე შეუსწავლელია. არ ვიცით ფასწარმოქმნის მექანიზმი. ვერც კ. მარქსის მოძღვრებამ და ვერც მარქინალისტებმა დღემდე ვერ მოგვცეს ზუსტი და ამომწურავი პასუხი ღირებულებასა და ფასზე.

ასე, რომ ბევრი პრობლემა დაგროვდა, რომელთა გადაწყვეტა ახალ სიმაღლეზე აიყვანს ეკონომიკურ მეცნიერებას.

შევხოთ ერთ საკითხსაც. საქართველოში ეკონომიკური კრიზისის აღზევებას ხელი შეუწყო არასწორად შემუშავებულმა ეკონომიკურმა სტრატეგიამ, რომელიც, თავის მხრივ, განპირობებული იქნა ეკონომიკური თეორიის ფუძემდებლური დებულებების უცოდინრობით და საერთოდ, ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირებისადმი ვოლუნტარისტული მიდგომით. „გადამწყვეტი როლი კრიზისის განვითარებაში ითამაშა ეკონომიკური სტრატეგიის არასწორად შემუშავებამ: სწორად და მკაფიოდ ვერ განისაზღვრა გრძელვადიან პერიოდში განვითარების მიზანი და საშუალებები“³.

დღეს, როდესაც ქვეყნის ეკონომიკაში შეიმჩნევა გამოცოცხლების პროცესის დასაწყისი, მის მართვას ბევრი რამ სჭირდება ეკონომიკური ცოდნის ასპექტით. ნურავინ იქნება თვითდაჯერებული ეკონომიკური თეორიის გარეშე ეროვნული მეურნეობის სრულყოფილად ფუნქციონირებაში. არადა, ასე მსჯელობდა ახალი ცხოვრების გარიჟრაჟზე ზოგიერთი რეფორმატორი და თავისი დილეთანტური მოსაზრებით სურდა დაემტკიცებინა არაჭეშმარიტ ეკონომიკურ თეორიასა და კანონზომიერებაზე დაფუძნებული მოსაზრებები, რომლებსაც საერთო არაფერი აქვს საბაზრო ურთიერთობებთან. საბაზრო ეკონომიკის მართვის თეორიის სრულყოფილი ცოდნა მეტად ძნელია ერთ რომელიმე პიროვნებას გააჩნდეს. ამიტომ ვინც იტვირთავს ქვეყნის ეკონომიკის მართვის საპასუხსიმგებლო საქმეს, საჭიროა სხვათა მოსაზრების და ალტერნატიული ვარიანტების ჯერ მოსმენა და შემდეგ ეკონომიკური თეორიის ჭეშმარიტი ცოდნის საფუძველზე, მათი გაანალიზება. საქმისადმი ასეთი მიდგომა ნებისმიერი ეკონომიკური პროგრამის ჭეშმარიტებასთან

მიახლოების უეჭველი გარანტიაცაა.

საქართველოში XX საუკუნის 90-იანი წლების ეკონომიკურ და პოლიტიკურ მოვლენებს შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი და თვალში საცემი გახდა მეურნეობრიობის ცენტრალიზებულ-გეგმიანი მართვის პირობებში ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მწვავე კრიზისი. სოციალიზმმა ვერ შეძლო მოსახლეობის ვერც მატერიალური კეთილდღეობის სრულად დაკმაყოფილება და ვერც დემოკრატიული სახელმწიფოს აშენება. უფრო მეტიც, კრიზისმა მოიცილა ამ სისტემის იდეოლოგიური საფუძველი – მარქსიზმ-ლენინიზმის მოძღვრება.

პოსტსოციალისტურ ქვეყნებს კიდევ დიდი დრო და ძალისხმევა დასჭირდება, რომ საბაზრო ურთიერთობათა დამკვიდრების გზაზე ეკონომიკურ და სოციალურ გარდაქმნებში წარმატებებს მიაღწიოს. ეს პროცესი მოითხოვს უზარმაზარ მიზანმიმართულ საქმიანობას და სიმტკიცეს. გარდა ამისა, ამ ქვეყნებს გარდაქმნების გზაზე მრავალი თეორიული ხასიათის პრობლემა შეხვდება, რომელთაც ადრე ადგილი არ ჰქონია.

არც ერთ ეკონომიკურ სისტემას არ შეუძლია წარმატებით ფუნქციონირება ჰემარიტი ეკონომიკური თეორიის გარეშე. მაგრამ რა გავაკეთოთ. მარქსისტულმა პოლიტიკურმა ეკონომიამ დევალვაცია განიცადა. დასავლეთის მოწინავე ქვეყნების ავტორების მიერ შექმნილი „ეკონომიკსად“ წოდებული ეკონომიკური თეორია ოპტიმალურად ესადაგება მაღალგანვითარებული საბაზრო ეკონომიკის სისტემას და ნაკლებად გამოსაყენებელია განვითარებადი ქვეყნების საბაზრო ურთიერთობათა თეორიულ საფუძვლად. ჩვენს სინამდვილეში მათ ორივეს უპირატესად შემეცნებითი დატვირთვა გააჩნია.

საბაზრო ურთიერთობათა ეკონომიკური აზროვნების წესის დაუფლება შეუძლებელია ცივილიზებული ეკონომიკის შესწავლის გარეშე, რომელშიც მთავარია ეკონომიკის ზოგადი თეორია. თანამედროვე ეკონომიკური თეორიის, თეორიული ეკონომიკის, ეკონომიკისის თუ პოლიტიკური ეკონომიის უკლებლივ ყველა ავტორი ხაზგასმით მიუთითებს, რომ ის არის მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის საზოგადოების ოპტიმალურ გადაწყვეტილებას შეზღუდული დეფიციტური რესურსებით რა სახის საქონელი (მომსახურება) როგორც და ვისთვის აწარმოოს⁴.

„ეკონომიკისის საგანია – საქონლისა და მომსახურების წარმოებაში იშვიათი რესურსების გამოყენების ეფექტიანი გზების ძიება, მატერიალურ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებისათვის“⁵. ეკონომიკური თეორია არის მეცნიერება იმის შესახებ, რომ ადამიანები და საზოგადოება გარკვეული დროის მანძილზე ირჩევენ სხვადასხვა საქონლის საწარმოებლად იშვიათ რესურსებს⁶. „რესურსების შეზღუდულობის (დეფიციტურობის) პირობებში მაქსიმალური სოციალურ-

ეკონომიკური შედეგიანობის მისაღწევად ოპტიმალური არჩევანის შესახებ მეცნიერებას ეკონომიკა ეწოდება“⁷.

„ეკონომიკის სწავლობს, თუ რა საზოგადოებრივი წესით ირჩევენ ადამიანები სხვადასხვა დანიშნულების შეზღუდული რესურსების გამოყენების ამა თუ იმ ვარიანტს და რა საზოგადოებრივი წესით ინაწილებენ შექმნილ პროდუქტს საბოლოო საზოგადოებრივი შედეგის მაქსიმიზაციის მიზნით“⁸.

ეკონომიკისი „პრაქტიკით გაგებულ, პრაქტიკაზე ორიენტირებული თეორიაა, საბაზრო ეკონომიკის თეორიისა და პრაქტიკის სინთეზია“⁹.

ეკონომიკისის, როგორც მეცნიერების, აქ მოტანილი ყველა განმარტება უკავშირდება შეზღუდული რესურსების ოპტიმალურად გამოყენებას, რომ საზოგადოებამ მიიღოს მაქსიმალური ეკონომიკური ეფექტი.

სერიოზული დასკვნების გაკეთება შეიძლება პროფ. ჩიქავას შემდეგი მოსაზრებიდან: „იგი (ეკონომიკისი), უწინარეს ყოვლისა, რეგულირებადი, ანუ სოციალურად ორიენტირებული შერეული საბაზრო ეკონომიკის თეორიაა და მისი ფუნქციონირების მექანიზმს განიხილავს მიკრო, მაკრო, მეზო და მეგაეკონომიკურ დონეზე... ეკონომიკური თეორია (პოლიტიკური ეკონომია) კი სწავლობს ეკონომიკურ ურთიერთობათა განვითარებას კაცობრიობის დასაბამიდან დღემდე, ეპოქის ცვალებადობის ეკონომიკურ კანონზომიერებებს, ეკონომიკური კანონების მოქმედებას როგორც მატერიალური, ისე არამატერიალური დოვლათის წარმოების, განაწილების, გაცვლისა და მოხმარების სფეროში, საერთოდ გლობალურ, ზოგადსაკაცობრიო ეკონომიკურ პრობლემებს“¹⁰.

„ეკონომიკისი უფრო მჭიდრო შეხებაშია ეკონომიკური ცხოვრების „ზედაპირთან“ – მის კონკრეტულ მოვლენებთან, ალტერნატიული ვარიანტების არჩევანთან და, მაშასადამე, სუბიექტურ ფაქტორთან. სწორედ ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ ეკონომიკისი არის მეცნიერება ადამიანთა ეკონომიკური ქცევის, ეკონომიკური არჩევანის შესახებ... პოლიტიკური ეკონომია ეკონომიკური ორგანიზმის გენეტიკური კავშირების შემსწავლელი მეცნიერებაა, ეკონომიკისი კი – ფუნქციური კავშირებისა“¹¹.

არსებობს ეკონომიკური თეორიისა და პოლიტიკური ეკონომიის გაიგივების საწინააღმდეგო მოსაზრებაც. „ეკონომიკური თეორია, რა თქმა უნდა, ახლოსაა პოლიტეკონომიასთან, მაგრამ ეს უკვე პოლიტეკონომია არ არის ტრადიციული გაგებით. ის პოლიტეკონომიის, შეიძლება ითქვას, გაგრძელება და განვითარებაა. ის, ალბათ, უფრო ახლოსაა იმ დისციპლინასთან, რომელსაც დასავლეთის ბევრ ქვეყანაში „ეკონომიკს“-ს უწოდებენ. ამასთან, შეცდომა არ იქნება, თუ ეკონომიკური თეორიის სინონიმად, ეკონომიკასთან ერთად, პოლიტეკონომი-

მისაც ვიხმართ, მაგრამ იმ პირობით, რომ მისგან ყოველგვარ იდეოლოგიზაციას გამოვრიცხავთ“¹².

თანამედროვე დასავლეთის ეკონომისტებში (ე. კენანი, ა. პიგუ, ა. მარშალი, რ. ხაილბრონერი, ე. პარეტო, ლ. რობინსი და სხვ.) უპირატესობა ენიჭება ეკონომიკური მეცნიერების განსაზღვრას მატერიალური დოვლათის მიზეზების შესწავლასთან კავშირში.

საყურადღებოა, რომ დასავლეთის ეკონომისტები დაინტერესებულნი არ არიან ეკონომიკური თეორიის საგნისა და მეთოდის საკითხებით. ათიდან ცხრა შემთხვევაში მათ ეკონომიკური თეორიის საგნის განსაზღვრა უკრიტიკოდ გადმოაქვთ ადრინდელი ავტორების შრომებიდან.

დასავლეთის თანამედროვე ეკონომისტები ადამიანის ქცევის ნებისმიერ სახეობას ეკონომიკური მეცნიერების საგნად თვლიან. ისინი ამტკიცებენ, რომ ამა თუ იმ საგნის წარმოება ეკონომიკური საქმიანობაა, ხოლო ფილოსოფიური იდეებისა – არაეკონომიკური.

ეკონომიკური თეორიის საგნის ჭეშმარიტ განსაზღვრასთან, ვფიქრობთ, მაშინ გვაქვს საქმე, როცა ეკონომიკური მეცნიერების საგანი შეისწავლის ადამიანის ქცევას, მიზანსა და შეზღუდულ საშუალებებს შორის თანაფარდობას.

ამრიგად, ეკონომიკური თეორია შეისწავლის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სისტემებს, მათი წარმოშობისა და განვითარების კანონებსა და კანონზომიერებებს, ადამიანების ქცევის ძირითად პრინციპებს. ამასთან, არა იზოლირებულად, არამედ საერთო კანონებთან და ფასეულობებთან მჭიდრო კავშირში“¹³.

თანამედროვე ეკონომიკური თეორიის ზოგიერთ უმნიშვნელოვანეს საკითხს იმიტომ შევხებით, რომ დავაზუსტოთ რამდენად მისაღებია იგი ჩვენთვის და რა სარგებლობას მოუტანს გარდამავალი პერიოდის საქართველოს.

შეიძლება გარკვევით აღინიშნოს, რომ როგორც მარქსისტული, ისე თანამედროვე ეკონომიკური მოძღვრების პირდაპირ გადმოტანა დიდი სარგებლობის მომტანი არ უნდა იყოს. ჩვენთვის და საერთოდ, ჩვენი ქვეყნისათვის უფრო მიზანშეწონილია ისინი მივუსადაგოთ ჩვენს მოთხოვნებს, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება საზოგადოებრივი რესურსების ეფექტიანად განაწილებისა და გამოყენების შეპირისპირება ისეთ ფასეულობებთან, როგორიცაა: სამართლიანობა, პატივისცემა ადამიანური ცხოვრებისადმი, ექსპლუატაციის, დესპოტიზმის და ავტორიტარიზმის უარყოფა, ზნე-ჩვეულებათა არჩევის თავისუფლება.

არადა, დღეს ცივილიზებულ მსოფლიოში ინტერესი ეკონომიკური თეორიის შესწავლისადმი დიდია, რასაც, სამწუხაროდ, ვერ ვამჩნევთ საქართველოში.

ეკონომიკური თეორიის შეს-

წავლა – ეს სხვა არაფერია, თუ არა მოტივების შემეცნების ობიექტური აუცილებლობის რეალიზაცია, ადამიანთა მოქმედება სამეურნეო საქმიანობაში, მეურნეობრიობის კანონების ცვალებადობის ხასიათი ანტიკური ეპოქიდან დაწყებული თანამედროვეობით დამთავრებული.

თანამედროვე ეპოქაში ეკონომიკური თეორიისადმი განათლებული ადამიანების ინტერესების ზრდა განპირობებულია იმ გლობალური მოვლენებით, რომლებიც წარმოიქმნა მსოფლიოს მასშტაბით. სწორედ ამიტომ მიაჩნდა ეკონომიკური თეორია მეცნიერების დედოფლად ნობელის პრემიის ლაურეატს პოლ სამუელსონს. ნობელის პრემიის მეორე ლაურეატის მილტონ ფრიდმენის აზრით, ეკონომიკა მიმზიდველი მეცნიერებაა. იგი საოცარია იმით, რომ მისი ფუნდამენტური პრინციპები ძალიან მარტივია, შეიძლება ჩამოწეროთ ქაღალდის ერთ ფურცელზე. ამასთან, ეკონომიკურ თეორიაში ადამიანთა მხოლოდ მცირე ნაწილი ერკვევა.

ამ მეცნიერების სირთულე, რომელიც გამორიცხავს მეურნეობრიობის მრავალფეროვან სამყაროს, იმაში მდგომარეობს, რომ მისი შესწავლა მოითხოვს „აქლემის გამძლეობას და წმინდანის მოთმინებას“ (ა. ხაილბრონერი).

„ეკონომიკა – ესაა მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის ადამიანები თუ როგორ ანაწილებენ მათ ხელთ არსებულ შეზღუდულ რესურსებს თავიანთი სურვილების დასაკმაყოფილებლად“¹⁴.

თავისი კუთვნილი ადგილი უნდა დაიკავოს ეკონომისტების აზრმა თეორიის განვითარების თაობაზე. „რანდომის საუკუნე გავიდა, დადგა სოფისტების, ეკონომისტების და საანგარიშო მანქანების ეპოქა“ (ე. ბურკე).

ეკონომიკა საზოგადოებრივი მეცნიერებაა, რადგან იგი შეისწავლის ადამიანთა მოქმედებას, თანაც იგი შეისწავლის ადამიანთა ქცევის სპეციფიკურ ასპექტებს. მაგრამ ეკონომიკური მეცნიერება როდი სწავლობს ქცევის ყველა სპეციფიკურ მომენტებს. ამ დისციპლინის კვლევის სფერო შეზღუდულია ადამიანის ცხოვრების ოთხი ასპექტით, რომლებიც შეისწავლება მათ ურთიერთმოქმედებაში. ესენია: 1. ადამიანთა მოთხოვნილება უსაზღვროა; 2. ამ მოთხოვნილებებს სხვადასხვა მნიშვნელობა გააჩნია; 3. ამ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებელი საშუალებები შეზღუდულია და 4. ეს საშუალებები შეიძლება გამოყენებული იქნეს სხვადასხვანაირად, ე.ი. შეიძლება წარმოებული იქნეს მრავალი სახის საქონელი და მომსახურება“¹⁵.

ამასთან, აუცილებელია ეკონომიკური თეორიის რეტროსპექტივაში შესწავლაც, სხვაგვარად სარგებლობას ვერ მოვუტანთ ვერც ეროვნული ეკონომიკის განვითარებას და ვერც საზოგადოებას მთლიანობაში.

სავსებით მართებულად მიგვაჩნია ინგლისელი ეკონომისტის მ. ბლაუგის შემდეგი მოსაზრება: „ერთ-ერთი მიზეზი, რომლის გამოც ჩვენ უნდა შევისწავლოთ ეკონომიკური მოძღვრების ისტორია, სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ ის წარმოადგენს თავისებურ ლაბორატორიას, რომელშიც ბევრ მასალებზე დაყრდნობით ჩვენ ვსწავლობთ განვიხილოთ ეკონომისტ-თეორეტიკოსთა მიღწევები აუცილებელ მეთოდოლოგიური წინასწარგანჭვრეტით. თითოეული ეკონომისტი ამას გრძნობს თუ არ გრძნობს, მნიშვნელობა არა აქვს, ის ყოველთვის თან ატარებს ამ ლაბორატორიას“¹⁶.

მაინც რატომ ვკარგავთ დროს ეკონომიკური თეორიისა და ეკონომიკურ მოძღვრებათა ისტორიის შესასწავლად? იმიტომ, რომ მნიშვნელოვნად უკეთე-

სია ვიცოდეთ ინტელექტუალური მემკვიდრეობა, რომელიც დაგვიტოვა წინამორბედებმა, ვიდრე მიგზვდებით, რომ ის ინახება ჩვენთვის უცნობ ადგილზე და დაწერილია უცხო ენაზე. როგორც ტ. ელიოტი წერდა: „ვილაცას აქვს ნათქვამი „წარსულის მწერლები ჩვენგან უფრო შორს იმიტომ არიან, რომ ჩვენ მათზე ბევრი ვიცით და ეს მართალია. ჩვენ მეტი ვიცით იმიტომ, რომ ჩვენ ისინი წავიცოთხეთ“.

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პროცესი მწვავე საზოგადოებრივი კატაკლიზმებით ხასიათდება. საზოგადოების ყოველმხრივმა სისტემურმა კრიზისმა არ შეიძლება თავისი უარყოფითი გავლენა არ მოახდინოს ეკონომიკური მეცნიერების თანამედროვე მდგომარეობაზე.

ლიტერატურა და წყაროები:

- ¹ პაჭკორია ვ., „ეკონომიკის“ თუ ერთიანი პოლიტიკური ეკონომია? ზუგდიდი, 1994, გვ.8-9.
- ² Дзарасов С., Российские “реформы” и экономическая теория, журн. “Вопросы экономики”, 2002, №7, стр. 27.
- ³ გველეხიანი მ., ეკონომიკური თეორია: საგანი, პრობლემები, ამოცანები, თბ., „კომენტარი“. 1999, გვ.44.
- ⁴ ფიშერი ს., დორნბუში რ., შმალენზი რ., ეკონომიკა, ტ. I, 1997, თბ., გვ.25.
- ⁵ მაკკონელი კ.რ., ბრიუ ს.ლ., ეკონომიკის, ნაწ. I, თბ., 1993, გვ.29.
- ⁶ სამუელსონი პ., ეკონომიკა, მ., 1997, გვ. 7. (რუსულ ენაზე).
- ⁷ ჩიქავა ლ., ეკონომიკური თეორიის მოკლე კურსი. თბ., 1997, გვ. 23.
- ⁸ გველეხიანი მ., ეკონომიკის, თბ., „კომენტარი“, 2000, გვ. 12.
- ⁹ ასათიანი რ., ეკონომიკური თეორია და ეკონომიკის: ერთიანობა და განსხვავება, სემა, შრომები. ტ. III, თბ., 2002, გვ. 163.
- ¹⁰ ჩიქავა ლ., ეკონომიკური თეორიის მოკლე კურსი, თბ., 1997, გვ. 31.
- ¹¹ გველეხიანი მ., ეკონომიკური თეორია: საგანი, პრობლემები, ამოცანები, თბ., „კომენტარი“, 1999, გვ.27.
- ¹² ბასარია რ., მესხია ი., ეკონომიკური თეორიის საფუძვლები, თბ., 1996, გვ. 14-15.
- ¹³ დასახელებული ნაშრომი, გვ.14.
- ¹⁴ Харвей Д., Современная экономическая теория, пер. с англ. М., ЮНИТИ, 2003, стр. 23.
- ¹⁵ Там же, стр. 24.
- ¹⁶ М. Блауг, Экономическая мысль в ретроспективе, М., 1994, стр. 659.